ԲՈԱՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ—ՏԱՐԻ—ԹՎԻ—1550—ՇԱԲԱԹ—29—ՅՈՒՆԻՍ—Ն. Տ.—11—ՅՈՒԼԻՍ—1874

ԳԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 8 Մէջ.
» Գաւառաց » 10 Մէջ.
Վեցամսեայ Կ. Պոլսոյ » 4 Մէջ.
» Գաւառաց » 5 Մէջ.
Իւրաքանչիւր թերթի գին 60 փարա։ Յանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղուրուշ, երկու անգամի համար 2 ղուրուշ, աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կըլլայ։

ԱԼԱՐԱ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԳԱՅՄԱՆՔ

Դուրս գացած լրագրաց ճանապարհը խմբագրութեան վրայ է։

Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ եւ իցէ գրութիւն խմբագիր—Տնօրէնին պիտի ուղղուի, Կ. Պոլիս, Զինիլի խան, Մասիսի գրասենեակը։

Ձամբու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ 29 ՅՈՒՆԻՍ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փարիզ 8 յուլիս.

Ազգային ժողովը թագաւորական խորհրդոյ ընտրութեան վրայ վիճաբանութիւնն աւարտելով, ընտրողներէն երկամեայ բնակութիւն պահանջելու պայմանն ընդունեց։

Վէրսայլ 9 յուլիս.

Իւնիօն լրագրին դադարման համար ըրած հարցման մէջ, Պ. Լիւսիէն Պրէօն՝ Շամպորի կոմսին յայտարարութեան օրինաւորութիւնը հաստատելնացս, յայտնելով հանդերձ թէ Մաք—Մահոն մարաջախտին իշխանութիւնը կը յարգէ։

Ներքին գործոց նախարար Պ. Ֆուրթու պատասխան տալով յայտնեց թէ կառավարութիւնը նոյեմբեր 20ի օրէնքը յարգել պիտի տայ և Մաք—Մարաջախտին իշխանութեան դէմ ուղղուած ամէն յարձակումները պիտի զսպէ։

Ջերմ վիճաբանութենէ մ'ետև՝ ժողովը Պ. Փարիի առաջարկած խնդրոց կարգը՝ զոր կառավարութիւնն ալ ընդունած էր, 330ի դէմ 368 ձայնով մերժեց։

Վէրսայլ 9 յուլիս.

Պ. Լիւսիէն Պրէօնի հարցման միջոցին Պ. Փարի մերժման առաջարկութիւն մը ներկայացուց, որոյ նպատակն էր եօթնամեայ իշխանութիւնն ազգուապէս պաշտպանել, սահմանադրական օրինաց քննութիւնն ալ ետքէն կատարելու պայմանաւ։

Այս առաջարկութիւնը, զոր կառավարութիւնն ալ ընդունած էր, Պ. Պրէօնի առաջարկութիւնն ետ ձգեց, բայց ինք ալ նոյնպէս մերժուեցաւ 315ի դէմ 339 ձայնով։

Կառավարութեան նախարարք հրաժարական տուին, բայց Մաք—Մահոն մարաջախտ չընդունեց։

Երեսփոխանութեան այլ և այլ մասերը ժողովին լուծումը կը խնդրեն։

Մաք—Մահոն մարաջախտէն պատգամաւոր մը կ'սպասուի, որոյ մէջ հանրապետութեան նախագահն իր իշխանութեան հաստատութիւնը պիտի խնդրէ և զայն կազմաւորելու հարկը պիտի ապացուցանէ։

Փարիզ 9 յուլիս.

Հանրապետականք և թագաւորականք՝ կառավարութեան մասնական յաղթութիւնը 50 երեսփոխանաց բնաւ քուէ չը տալուն կընծայեն։

Ազգային ժողովոյ լուծումը խնդրող բազմաթիւ առաջարկութիւններ պիտի ներկայանան։

Փարիզ 9 յուլիս.

Կառավարութիւնը Կարթագինէի ռըմբակոծութենէն ետքս կրող Գերմանացւոց դրամական հատուցումը ըրաւ։

Փարիզ 9 յուլիս.

Ազգային ժողովոյ մէջ Մաք—Մահոն մարաջախտին պատգամաւորը կարդացուեցաւ, որոյ մէջ մարաջախտը կը յիշեցնէ թէ իր իշխանութիւնը մինչեւ եօթն տարի անդառնալի է, և կաղաչէ ժողովին որ այն իշխանութիւնը կազմաւորէ։ Պատգամաւորը մեծ ոգեւորութիւն ըրաւ ժողովին վրայ։ Պ. Ռաուլ Տիւվալ ժողովին լուծումն առաջարկեց ստիպողականութիւն խնդրելով, բայց ստիպողականութիւնը չընդունուեցաւ։

Աղէքսանդրիա 8 յուլիս.

Խալիլ փաշան Վեհ. Սուլթանին կողմէ խիստ բարեկամական նամակ մը մատոյց Խեդիվին։

Աթէն 8 յուլիս.

Լահիճի Սուլթանը շաբաթ օրը մեռաւ և Ռաշիդ Ալի որդին յաջորդ ընտրուեցաւ։

Վէրսայլ 10 յուլիս.

Ժողովին աջակողմն և աջակողմեան կեդրոնը ջերմ ծափահարութեամբ ընդունեցին Մաք—Մահոն մարաջախտի պատգամաւորին ընթերցումը։

Ժողովն իրեն ներկայացած հեռեւեալ երեք առաջարկութիւնները մերժեց.

Առաջին Պ. Քազիմիր Բէրիէի առաջարկութիւնը, որով կը խնդրէր որ սահմանադրական օրինաց յանձնաժողովն՝ իրեն քննութեան յանձնուած ծրագիրներն ետ բերէ։

Երկրորդն է Պ. Տիւվալի առաջարկութիւնը, որով ազգային ժողովոյ լուծումն և յառաջիկայ հոկտ. 25ին նոր ընտրութիւն կը խնդրէր։

Երրորդն է Պ. Հէրվէ Տը Սէղիի առաջարկութիւնը, որ ազգային ժողովոյ լուծումէն առաջ բանակին կազմաւորութիւնը ապահովել կը խնդրէր։

Փարիզ 10 յուլիս.

Զախ կեդրոնը կը յաղթանակէ՝ կարծելով որ ներկայ վիճակին կրնայ իշխել։

Գոնարարթեանք կը վախնան որ Պ. Ռուէ դատաստանի չենթարկի։

Հռոմ 10 յուլիս.

Հացին սղութեան պատճառաւ քանի մը գաւառաց մէջ խռովութիւն եղաւ։

Լոնտրա 10 յուլիս.

Օսմ. Բոնս.		46
Խոս	1865	—
»	1869	53
»	1871	62
»	1872	79 1/4
Անգլ. Բոնս.		92 7/8

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կայսերական Հրամանաւ՝

Արտաքին գործոց նախարարութեան Թուրքերէն թղթակցութեան դիւանին գլուխ Հալիլ էֆէնտին նոյն նախարարութեան Մէջլիսի անուանեցաւ։

Ոստիկանութեան նախարար Վըսեմ. Հիւսնի փաշան, յունաց և հրէից մէջ կռիւներուն առաջն առնելու համար հրամայեց որ Յունաց Ս. Առաքելոց տօնին օրերը Ղալաթիոյ գինետուններն ալ գոցուին, ինչպէս որ Պալատի ու Ֆէնէրի գինետունները գոցուած են։

Միւս կողմանէ Յունաց Ս. Պատրիարքն ալ այս առաւօտ շրջաբերական դիր մը կարդացուցեր է մայրաքաղաքիս բոլոր եկեղեցեաց մէջ՝ հանդարտութեան և չափաւորութեան յորդորելով ժողովուրդը, և հասկցնելով թէ կառավարութեան ըրած խուզարկութիւններէն և մեռեալ տղուն դիակը քննող բժշկաց վկայութիւններէն հաստատուած է որ պտրտած զրոյցներն անհիմն են։

Զորեքշաբթի օրը իւսկիւտար Պաղլար պաշին հեծեալ մը ձին վազցընելով գնացած ժամանակ դեռահասակ տաճկի կին մը տապալեց, որ դիրկն ալ մանկիկ մ'ունէր, և 'ի լրումն դժբաղդութեան, ձին ալ կընոջը վրայ ինկաւ հեծեալին հետ։ Փողոցէն անցնողներն օգնութեան հասնելով, կինն ու տղեկն ազատեցին ձիուն տակէն, բայց խեղճ կինը յուսահատական վիճակի մէջ էր, դլուխը ճեղքուեր էր, իրանին ոսկրները ջախջախեր էին, և բերնէն արիւն կը բղխէր։ Իսկ տղեկին ՇԱՍ մը չէր՝ եղած։

Հեծեալը, որ նոյնպէս դլխէն ծանրապէս վիրաւորուած և մարմնոյն քանի մը կողմերը ճմլած էին, բռնուելով ոստիկանութեան դուռը տարուեցաւ։

Պաղտատի Զէվրա լրագիրը կը պատմէ թէ խորդախութեամբ վառօդի առուտուր ընող Հրեայ մը՝ բաւական մեծ քանակութեամբ վառօդ դաղտնաբար իր տունը մտցնելով, լաւ կամ դէշ տեսակէ ըլլալը փորձելու համար՝ մէկ երկու տրամի չափ վառել կուզէ բակին մէջ։ Բայց վառօդի տուփերը մօտ ըլլալով, անոնք ալ յանկարծ կը բռնկին և սարսափելի պայթմամբ տունն օդը կելնէ Հրէին ընտանեաց հետ, որ ութ հոգիէ կը բաղկանար, և ութին միայն երկուքը ողջ կը մնան չարաչար հաշմեալ։ Անխոհեմ Հրեայն, որ նոյնպէս ողջ մնացեր էր, թէ և ծանրապէս վիրաւորեալ, իր աղետաւոր չարաշահութեան պատիժը կրելու համար բանտը դրուեցաւ։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

ԷՍԱՄԸ ՈՒՏՈՒՄԻԷ

28 յունիս. ուրբաթ իրիկուն	50	2
29 յունիս. շաբաթ առաւօտ բացուեցաւ		
կէս օր		
Կ. Պոլիս 28 յունիս,		
Օսմէթէ ժէնէրալի բաժինք Անգլիր.	6	12
« փոխանակութեան »	4	18
Կ. Պոլսոյ Պանքային »	4.15	
Քրէտի ժէնէրալ »	8.	
Քրէտի Օսթրօ—Թուրք	—	—
Երկաթուղեաց հին Ֆր.	106	
» նոր	79	
Փոխ. 1863 »	313	
» 1865 »	—	
» 1869 »	265	
« 1872 »	80	
Թրամուէյ Օսմ. լիր	5	30

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

28 ՅՈՒՆԻՍ

Անգլ. լիրա, ղուրուշ		109.30
Նապոլեոնի »	87 26	
Իսմէթիէ Ռուբ. »	89 10	
Գրբոյ »	51, 22	
Հինգ Ֆրանք »	—	
Հինգնոց »	104 25	
Պինտ »	125	

ԱԶԳԱՅԻՆ

Երէկ Ս. Պատրիարք Հայրն Արքունի ճարտարապետ Պալեան Վսեմ. Սարգիս պէյին տեսակցութեան գընաց Մաքսուտեան Վսեմ. պէյին հետ։

Շնորհակալութեամբ կը ծանուցանենք թէ Վսեմախոհ բարերար մը՝ 220 լիրայի արժողութեամբ դեղեցիկ կառք մ'և 180 լիրայի արժողութեամբ ալ երկու ընտիր երիվար ընծայեց Ս. Պատրիարքին՝ Վսեմ. Սիմոն պէյի միջոցաւ։

Բալուլի առաջնորդ Դեր. Յարութիւն վարդապետին դէմ եղած անպատուութեան համար խառն ժողովոյ ըրած թագրիրն այսօր Սրբազան Պատրիարքն և Ատենապետ Պէյն անձամբ պիտի տանին Մեծ Եպարքոսին։

Եւդոկիոյ առաջնորդական ընտրութեան տեղեկագիրն երէկ վաւերացաւ խառն ժողովին, և ՇԳՆԱՒՈՐԵԱՆ Դեր. Յակոբ վարդապետը՝ որ հրաժարած էր, վերստին հաստատուեցաւ իր պաշտօնին վրայ։

Արապկերի և Քէօթահիայի վիճակաց համար վանեցի Դեր. Երեմիա եպիսկոպոսն առաջնորդ ընտրուած ըլլալով, որոշուեցաւ գրել իրեն, որպէս զի հասկցուի թէ այս երկու վիճակաց ո՛րը կուզէ ընդունիլ։

Կը լսենք թէ Պատրիարքական փոխանորդ Դեր. Տ. Մկրտեան Հայրն հրաժարական տուեր է, յայտնելով միանգամայն թէ իր վրայ եղած ո՛ր և է ամբաստանութեան համար պատրաստ է դատուիլ, ուր որ պէտք ըլլայ։

Վանայ Հայ ժողովրդեան մէկ մասը (Պողոսեանք)՝ յիշեալ դաւառին վարչական ժողովոյ ընտրութեան օրինաւորութիւնը խնդրոյ տակ ձգած և վարչութեան բողոքած ըլլալով, խառն ժողովը կիրօյեան Արժ. Խորէն վարդապետը քննիչ կարդեց։

ԹԷՈԴՈՍԻՈՅ ԽԱԼԻՊԵԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԸ։

Մեր Ազգին դժբաղդ ճակատագիրն է կարծես, որ ուսումնական հաստատութիւնք չենք կրնար յաջող և յարատև կեանք ունենալ, մինչդեռ ուրիշ ազգաց մէջ օր քան զօր կը ծաղկին, կը յարատևեն և կը բազմանան։

Այս դժբաղդութիւնն ալ անշուշտ պատճառներ ունի, զորս ամէն ազգասէր Հայու պարտքն է ուշադրութեան առնուլ, քննել և ազգային համար փորձառական խրատ մ'ընել։

Իւսկիւտարու ճեմարանն երկուանգամ բացուեցաւ ու դոցուեցաւ. Փարիզի Հայկազեան վարժարանը դոցուեցաւ. վերջին ժամանակներս ալ Թէոդոսիոյ Խալիպեան ուսումնարանը կը դոցուի, երեքն ալ միևնոյն պատճառներով։

Ի՞նչ են այդ պատճառները. ժողովրդեան կողմէ անտարբերութի՞ւն, անուսումնասիրութի՞ւն, չենք կարծեր. ժամանակաւ այս պատճառը կրնար ճշմարիտ ըլլալ, բայց հիմա ոչ։

Ժողովուրդը 25—30 տարիէ 'ի վեր ուսման և կրթութեան անհրաժեշտ կարևորութիւնն զգալով՝ զոհողութիւն չէ խնայած և չխնայեր։ Ուրեմն ուրիշ պատճառներ կան, որովք ազգային ուսումնարանները պահ մը վայելէն, առոյգ կենդանութեան և յարատևութեան յոյսեր տալէ ետև, անդարար տարրը պակսելով՝ հետզհետէ կը նուազին և վերջապէս կը մարին։

Ըստ մեր կարծեաց, երեք դլխաւոր պատճառ ունի մեր ուսումնարանաց այս անկայուն վիճակը։ Առաջինն է սկզբնական հաստատուն դրամագլխոյ մը չգոյութիւնը, որովհետև կրնար իրենց անհրաժեշտ ծախուց բացը դոցել և դիմանալ՝ երբոր անյաջող պարագաներ իրենց հասութից աղբիւրը՝ որ է աշակերտաց թոշակը՝ պակսեցնեն։ Երկրորդն է ձեռնհաս տեսչութեան և բարւոք մատակարարութեան պակասութիւն. երրորդն է, և ըստ մեզ գլխաւորը, ազգային իշխանութենէ կախում, որով զանազան ազդեցութեանց, կուսակցական կրից և կամահաճութեանց խաղալիկ ըլլալու ախուր հարկին մէջ կը դտնուին։

Վերը յիշուած երեք ուսումնարանք՝ այս երեք պատճառաց միոյն կամ միւսին՝ կամ երեքին միանգամայն զոհ եղած են տարաբաղդաբար։ Հեռաւեալ նամակը, որ Ռուսաստանէն դրուած է մեզ, Թէոդոսիոյ Խալիպեան ուսումնարանին քանի տարիէ 'ի վեր ունեցած գայթ 'ի գայթ վիճակին և 'ի վերջոյ բոլորովին դոցելուն վրայ տուած մանրամասն տեղեկութիւններով այդ երեք պատճառներն ալ լիովին կը հաստատէ։

«Երբոր Հանգուցեալ Մատթէոս կաթողիկոս Այվազեան Գեր. Գաբրիէլ եպիսկոպոսը Խրիմու և Նոր Նախիջևանայ առաջնորդութենէն և Խալիպեան ուսումնարանի վերատեսչութենէն հանեց, ոչ նոր տեսուչներուն ջանքը և ոչ Ռուսաց ակրութեան սահմանած տարեկան 11 հազար ռուբլին չկրցան Ռուսումնարանը ոտքի վրայ բռնել։ Նկատելի այժմու Վեհափառ կաթողիկոսը, անձամբ այցելութիւն ըրաւ Ռուսումնարանին (1868 սկիզբները), վկայեց որ թէպէտ Ռուսումնարանը ողբալի դրութեան մէջ է, բայց դարման ընելը անկարելի է. բաւական սեպեց ըսել ամենուն՝ թէ ինքը այն ուսումնարանը ձեռք պիտի առնու՝ իբրև ազգային հաստատութիւն, և իբրև եկեղեցական վողերու նպաստներովը հիմնուած։

Անցաւ վրան երկու տարի, և ակրութիւնը տեսնելով որ ինքը զուր տեղը կուտար ամեն տարի 11 հազար ռուբլին, մինչդեռ Ռուսումնարանին մէջ 150 աշակերտաց տեղը՝ հազիւ թէ մնացեր էին 25 աղքատ մանկիկներ, վճռեց 1870ին վերջերը՝ որ դադրեցնէ այդ նպաստը տալը. և որովհետև առանց այն դումարին կարելի չէր ուսումնարանը պահպանել, կայսերական հրովարտակ եաւ՝ որ Խալիպեան Ուսումնարանը փակուի, աշակերտները ցրուին, և չինուածքը (որոյ վերայ Խալիպեան Յարութիւն աղան իր սեպհական վոդին դրեթէ երկու հարիւր հազար ռուբլի ծախք ըրած էր) յանձնուի Հայոց Հոգևոր իշխանութեան հանդերձ տպարանով ու մէջի կահ կարասիովը, պատճառ բերելով որ այն ուսումնարանին պահպանութեանը դործածուեր են (ակրութեան հրամանովը) Նախիջևանի և Պեսարապիոյ վիճակին եկեղեցական դումարները. իսկ Հայոց Հոգևոր իշխանութիւնը բանայ այն չինուածքին մէջ նոյն վիճակին համար թեմական հոգևոր դպրոց (Սեմինէր)։ Վեհափառ կաթողիկոսն՝ Այվազեան Գեր. Գաբրիէլ եպիսկոպոսն Էջմիածին կանչելով անոր յանձնեց այն հոգևոր դպրոցին կանոնադրութիւնը շարադրել և դործադրութեանը պատրաստութիւն տեսնել, առ որ հարկաւոր էր ամեն բանէ առաջ բաւական դումար կամ հաստատուն տարեկան եկամուտ։ Խալիպեան Յարութիւն աղան, որ դեռ ողջ էր, խոստացաւ տալ ամեն տարի 4500 ռուբլի, այս պայմանով՝ որ նոր բացուելու հոգևոր դպրոցին անունը մնայ Խալիպեան. բայց ինքը վախճանեցաւ, և Վ. կաթողիկոսն առաջարկեց նորա ժառանգներուն՝ որ եթէ կուզեն իրենց հօրը յիշատակը այն Հոգևոր դպրոցին վրայ մընջընջենաւորել, յօժարանան տալ տարին 10 հազար ռուբլի. մնացեալ պէտք եղած ծախքը խոստացաւ ինքը մատակարարել եկեղեցական դումարներէ։ Գեր. Այվազեան Էջմիածնէն Նախիջևան դառնալով՝ խօսեցաւ ժառանգներուն հետ, բայց նոքա խոստացան տալ միայն տարին 6000 ռուբլի, և այն՝ եթէ Վեհ. կաթողիկոսն ապահովէ Հոգևոր դպրոցին պահպանութեանը համար պէտք եղած մնացեալ տարեկան եկամուտները։

Նախիջևանցիք այն պատրաստութիւնները տեսնելով՝ խնդրեցին Վեհ. կաթողիկոսէն որ նոր բացուելու Խալիպեան դպրանոցը Նախիջևանի մէջ հաստատուի, և խոստացան որ հաստատութեան կողմանէ բաւական մեծ դումարով օգնեն Դպրանոցին պահպանութեանը. իսկ Թէոդոսիոյ Խալիպեան ուսումնարանին չենքը ծախուի կամ վարձով տրուի յօդուտ Նախիջևանի մէջ բացուելիք դպրոցին։ Նոյն տարին (1871) հաստատեցաւ Վ. կաթողիկոսը կատարել Նախիջևանցւոց խնդիրը, բայց մինչև այս տարւոյս սկիզբները գործադրութիւնը չը յաջողեցաւ։

Վերջապէս այս տարի (ապրիլ ամսոյն սկիզբները) Նախիջևանի հաստատութիւնը տառաջարկութիւն ընդունեցաւ Կաթողիկոսէն բանալու այն դպրանոցը. բայց Խալիպեանին ժառանգները չկամեցան տալ իրենց խոստացած 6 հազարը. քաղաքացիք ալ՝ որ արդէն պաղած էին իրենց դիտաւորութենէն, և միանդամայն աւելի հարկաւոր կը ճանչնային ունենալ իրենց քաղաքին մէջ բարձրագոյն քաղաքական վարժարան մը (կիմնազիա), որոշեցին՝ հաւանութեամբ Վ. կաթողիկոսին՝ որ հոգևոր դպրոցը կամ դպրանոցը բացուի կամ պահպանուի Նախիջևանի մէջ՝ քաղաքին և քովի 6 գիւղօրէից եկեղեցիներուն տարեկան արդեանցը մէկ մասովը և Խալիպեան շէնքին բերելու վարձովը կամ տարեկան եկամուտովը, այնպէս որ տարեկան բոլոր ծախքը լինի միայն 8000 ռուբլի, և անոր համեմատ՝ դըպրոցը բաղկանայ միայն 4 դասարանէ, և աշակերտները լինին երթևեկողք և ոչ գիշերօթիկք։

Այն միջոցիս տէրութիւնը կամենալով Թէոդոսիոյ մէջ վարժապետանոց (տեսակ մը Էքօլ—Նորմալ) հաստատել, և այս բանիս յարմար տեսնելով Խալիպեան ուսումնարանին շէնքը, սակարկութիւն ըրաւ Նախիջևանի հասարակութեան հետ, և այս օրերս վարձեց շէնքը, խոստանալով վճարել մինչև 6 տարի տարեկան վարձ 1500 ռուբլի, իւր վրայ առնելով շէնքին նորոգութեանը համար պէտք եղած ծախքերը։ Եւ ահա այս կերպով վերջացաւ Խալիպեան Ուսումնարանին պատմութիւնը որ սկսած էր 1837ին. . . . Բայց այս հետաքրքրական պատմութեան ընդարձակը՝ որ ամենայն իրաւք արժանի է մեր ազգին այժմու և ապագայ սերնդոց ուշադրութեանը, երբոր հրատարակուի, ամբարակոյս ազգային պատմութեան մէկ քանի էջերը պիտի բռնէ, և ոչ սակաւ խրատ պիտի ըլլայ կարդացողաց։

. . . Խմբագիր.

Այսասֆիայի և Թոխատ—Գալէի սափրիչ արհեստաւոր մեծարդոյ ազգային

ՀԱՏՈՒԱԾՔ
ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Բաղեալ է Ցէ-Բոհ է-լ Պօլսոն (Դէր է աշխարհակալոյ-Ընկանց) անուն պարոնոյ-Բենէ Ապու-լ Ապաս Ահմէտ իմամ, որդւոյ Եահեայէ, որդւոյ Ճապէսի, մականուանելոյ Էլ Պելաձուրի.

(Շար. տես Ընկ. 1548)

Նոյն պատմութեան նայելով, Իսէյնի որդի Սայիսի և Միւսլիմ Օբայիլի որդի Պեդդարի պաշտօնակցութենէն եաւ, երբոր Քահրեմանա Թայիի որդի Հասան Հայաստանի ոստիկան էր, Հայերն ապրստամբեցան։ Իրենց դլուխն էր Մուշայիլ (Մուշեղ) (69)։ Մանաւանդ՝ օդնական զօրք ղրկեց Հասանին՝ Իսմայիլեան Ամիրի հրամանատարութեամբ։ Հասան՝ Մուշայիլի դէմ եկնելով՝ ապաննեց զայն, և ապրստամբները ցրուելով խաղաղութիւնը վերահաստատեց։ Պէյլրբէյլիի դեռը, ինչպէս նաև Պերատայի մէջ Հասանի ունեցած այդին ու ադարակը՝ Հասանիկ կոչուեցան։

Հասանէն եաւ՝ Օմարայի որդի Օսման Հայաստանի ոստիկան եղաւ։ Յետոյ Հաթիմի որդի Ռաուհ, յետոյ Խաղիմի որդի Խուղէյմա, Մեղրէտի որդի Եէղիա, Մէհմիի որդի Ուսէյտաուլլահ, Եահեայի որդի Ֆաթհլ, Սալիմի որդի Սայիտ, Եէղիոմի որդի Մուհամմէտ։ Այս ամէն ոստիկաններուն ամենէն զօրեղն էր Խուղէյմա։ Տէպիլի և Նէչէվէի երկիրներուն կալուածոյ աշխարհագիրը շինել տուաւ, որ մինչև իր օրն եղած բան չէր։

Այն ժամանակները՝ Հայոց նախարարներն իրենց ամրոցներուն մէջ կը նստէին, և իւրաքանչիւրն իւր երկիրը կը պաշպանէր։ Ասոնք՝ Իսլամ ոստիկան մը սահմանադլխին մօտեցած ժամանակ, երբ կը տեսնէին որ քաջ մարդ էր և հեռը մեծ զօրութիւն ունէր, կը հնազանդէին և տուրքերնին կը վճարէին. բայց երբոր հակառակը տեսնէին, կարհամարհէին և բանի տեղ չէին դներ։

Մամուն ամիրապետին օրով, Եեղիսի որդի Խալիտ Հայաստանի ոստիկան էր։ Այս մարդն Հայոց նախարարներուն ընծայները կընդունէր և հետերնին բարեկամութեամբ կըվարուէր։ Ասով Հայոց նախարարները զեղծան և Խալիտէն ետև Մամունի ղրկած ոստիկաններուն թշնամի եղան։

Մօթասսիմ Պիլլահ ամիրապետը՝ Ալի Պատապէսի որդի Հասանը Հայաստանի ոստիկան անուանեց։ Այս ալ հեղ մարդ մ'ըլլալով, նախարարաց և աղնուականաց հետ քաղցրութեամբ կը վարուէր, այնպէս որ կառավարութեան դէմ անոնց չարութիւնն աւելցաւ և իրենց հպատակները կեղեքել սկսան։

Իսմայիլի որդի Իսհաք՝ Օմիաններուն ընկերը՝ Վրաստանի տիրեց։

Հայոց Սմբատ նախարարին որդին Սէհլ՝ Բաուսի որդի Հայաստ ոստիկանին դէմ ապստամբեցաւ, և անոր քարտուղարն սպաննեց. Հայաստ ալ մեծ դժուարութեամբ աղատեցաւ Սէհլի ձեռքէն։ Յետոյ ուրիշ պաշտօնատարք Հայաստանի ոստիկան ըլլալով, երկրին ընակչաց տիրաբ դըրաւեցին և թեթեւ տուրք մը դրին անոնց վրայ։

Միւթէվէքքիլ (70) ամիրապետը Եուսուֆ Մէրուղիի թոռ և Մուհամմէտի որդի Եուսուֆը Հայաստանի ոստիկան անուանեց իր դահակալութեան երկրորդ տարին։ Եուսուֆ, Խիլաթ հասնելուն պէս, քաղաքին Աշտեան Բագրատ անուն իշխանը բռնեց և Սուր Մինրայի ղրկեց։ Հայոց նախարարներն ու աղնուականները դառնապէս վշտացան այս բռնական դործին վրայ։ Յետոյ Եուսուֆ՝ Ահմէտի որդի Էլ Ալա անուն պաշտօնատար մը ղրկեց Սիսական Նահանդին մէջ Տէյր Իւլ Ադարահ (Սկիհոց վանք) անուն վանք մը, որ մեծ յարգ ունէր քրիստոնէից առջև, որը հարուստ նուէրներ կ'ղրկէին հոն։ Էլ Ալա վանքին մէջ ինչ որ դտաւ կապտեց և բնակչաց դէմ ալ բռնաբարութիւններ ըրաւ։ Ասոր վրայ նախարարները զայրանալով բանակցեցան իրարու հետ, և մէկզմէկ ապստամբութեան քայլերելով Խուէթիէ դնացին պահանջելու։ Այս ապստամբը Աբեթան կոչուեցան, և նոյն անձինքն էին որ իրենց Բագրատ իշխանին վերցուելուն պատճառաւ ապստամբած էին Եուսուֆի դէմ։ Ասոնք իրենց բոլոր մարդիկը, հեծեալ ու հետեւակ, ապստամբաց օգնութեան ղրկեցին, որք Տարոն դումարեցան, Եուսուֆի մարդիկը դիւղերուն մէջ ցրուեցին, Եուսուֆն սպաննեցին, և անոր բանակին մէջ դտածներն կողոպտեցին։

Այն ժամանակ Միւթէվէքքիլ ամիրապետը՝ ոստիկան կարդեց Հայաստանի Պօղոս (անդրանիկ մականուանեալ)։ Այս ոստիկանը Պիթլիս հասնելուն պէս Զօրարայի որդի Մուսան բռնեց, որ Եուսուֆի սպանուելուն վրայ ուրախացող և Բագրատի դսրծին մէջ անոր դէմ եղնողներուն մին էր։ Յետոյ Խուիթիէ ապստամբող Հայոց հետ կռուելով, անոնցմէ շատերն սպաննեց և շատերն ալ դերի բռնեց։ Յետոյ Պուսֆուրաճանի նախարար Համզաեան Աշոտը Ալպագի մէջ պաշարեց և այն տեղէն վերցնել տալով Սուր Մինրայ ղրկեց։ Յետոյ Վրաստան մնաւ, Իսմայիլի որդի Իսհաքին յաղթեց, վերցնել տալով Սուր Մինրայ ղրկեց։ Յետոյ Վրաստան մնաւ, Իսմայիլի որդի Իսհաքին յաղթեց, և զայն աչքին առջև մեռցնել տալով Վրաստանը նուաճեց։ Նմանապէս Աբրանի և Սիսական Քրիստոնէից և այլ տպանդաւորաց մէջ դտնուած բոլոր ապստամբները վերցնելով, այս սահմանադլուխ երկրին մէջ բարեկարդութիւնը նմանը չը տեսնուած կերպիւ վերահաստատեց, և յետոյ Սուր Մինրայ վերադարձաւ Հիճրէթի 241 (Քրիստ. 855) թուին (71)։

Բուն Հայաստանի աշխարհակալութեան վերա-

(69) Մուշեղ Մամիկոնեանի այս ապստամբութիւնը մանրամասնաբար պատմուած է Ղեւոնդ պատմագրին. բայց Յովհ. կաթողիկոսէն յիշատակուած չէ։

(70) Թաղաւորեց փրկչ. 846—861։

(71) Այս անցքերը Յովհ. կաթողիկոս ալ պատմած է դլ. 13 և 14. հետևաբար երկու պատմութիւնք իրար կամբողջացնեն,

Վէրջեր խանի վերի յարկին մէջ իրենց սեղմկատուութիւնն եղած թիւ 11 և 13 երկու սենեակներն ինքնայօժար հաճեցան նուիրել Ազգ. Հիւանդանոցի՝ և նորա տնուան դարձնել յիշեալ սենեակներն։

Սոյն նուիրատուութիւնը, որ յիշեալ արհեստուորաց առաքինական զգացմանցը մեծ ապացոյցն եղածէ, Ազգ. Հիւանդանոցի հասութից վրայ երկու նոր աղբիւրներ ևս կը յաւելու, որ ոչ նուազ գոհունակութիւն պատճառելով հոգաբարձութեանս՝ իւր շնորհակալիքն և մտնուանդ հիւանդանոցի խեղճ պատսպարելոց զգացած խորին երախտագիտութիւնը կը փութանք յայտնել հրատարակաւ,

1874 յունիս 25 Մնամք յարգանօք
Մեծ նոր խան թ. 49 Ի Դիմաց
Կ. Պոլիս Հազ. Հիւանդանոցի
Ատենադպիր Վասն Ատենապետի
Ն. Այվազեան Ե. Բուլղեան

. . . Խմբագրատան .

Յառաջիկայ կիւրակէ օրը՝ Յունիս 30, դիւղիս Ս. Առաքելոց Եկեղեցւոյ տօնախմբութեան առթիւ Ամեն. Խըրիմեան Սրբազան Հայրիկը Ս. անմահ Պատարագ մատուցանելով՝ ժողովուրդը 'ի հոգեւորս պիտի մխիթարէ։

Ուստի կը յուսամք որ ջերմեռանդ աղգայինք նոյն օրն իրենց ներկայութեամբը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյս փառքը յաւելցնել կը փութան։

Ահա՛ այս է փափաքնիս, զոր հրատարակել բարեհաճեցիք կը խնդրուի։ Յանձնարարութեամբ

29 յունիս 1874 Թաղ. խորհրդոյ
'ի Գանձակ Ա. Ց. Այվազեան

1874 Յունիս 27 Սամսթիա

. . . Դիֆենտի.

Հետեւեալ աղգին հրատարակութիւնը, եւ եթէ կարելի է՝ կրկնութիւնը խնդրելով ձեր աղգօգուտ լրատերթին մէջտեղ, կը մատուցանեմ իմ կանխանուէր մեծարանաց ու շնորհակալեաց հաւատիքը։

ԷՕԳ

ԱՌ ԱՆԴԱՄՍ ՍԱՆՈՒՑ ԸՆԿ. ՍԷՄԱՔԻՈՅ

Սանուց ընկերութեան Ընդհ. Ժողովը՝ իւր մեծամասնութեամբը թէ եւ անցեալ կիրակի դումարուեցաւ, բայց մի քանի խնդրոց վիճաբանութեան առթիւ կարելի չըլլալով ընտրութեանց ժամանակ ունենալ, միայն նախագահի համար համեմատական քուէ ստացան հետեւեալ չորս անձինք,

Արժ. Քարոզիչ Հայր Սամսթիոյ
Մեծ. Աբրահամ էֆ. Մուրատեան
» Օգսէն » Խոճասարեան
» Տիրան » Նազարեան։

Ուստի յառաջիկայ կիրակի, յունիս 30 ժամ 1ին, դարձեալ Ընդհ. Ժողով պիտի գումարի՝ Ա. Ընտրութիւնները կատարելու, եւ Բ. Առժ. Մասնաժողովոյ հաշիւները ընդունելու։

Կը հրաւիրեմ արդ բոլոր Մեծ. անդամները սոյն կարեւոր նիստին ներկայ գտնուիլ անպատճառ 'ի Սահ. վարժարան։

Սանուց Թանգ. Ընկ. Ատենապետ
Կ. Ց. Քէրէստէճեան

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

Ը.

ԸՆԴ ԵՂԵՒՆԵԱՒ

ՑԱՄՍՑՈՒԹԵԱՆ ԲՈՅԱՎԱՑՐԻ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ

Ի Հ. Ղևոնդ վարդապետէ Սէրգանեան

Տպեալ 'ի Վենետիկ

Բ.

ԳՈՐԾԱՒՈՐՔ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԸ

Աբո-Եոթոսոբոց Բարոյական ու Նէ-Բոնական Վէճակը Բարեւոփելու Համար.

Իտալերէնէ Թարգմանուած

Տպեալ 'ի Վենետիկ

կը գտնուին Մխիթարեանց դրատունն 'ի Դալմթիա Սեղբոս խան. եւ Ց. Մարգարեանի եւ Գալաֆեան եղբարց դրատունն 'ի Կ. Պոլիս։ Առաջնոյն գին 60 սանթիմ եւ երկրորդին 1 ֆրանք 25 սանթիմ։

ԵՐԿԻՆՔ ԵՒ ԵՐԿԻՐ

ՍՐԲԱԶԱՆ ՈՂԲԵՐԴ

Լորդ Պոյրընի.

Թարգմանեաց 'ի Գաղղիականէ

Դոմնի Գաբրիէլեան Աշակերտուհի Աղասպեան վարժարանի.

Մայրաքաղաքիս ամեն Հայ դըրամաճառաց եւ լրագիր վաճառողաց քով կը գտնուի։ Գին մէկ քառորդ արծաթի մէճիտիէ։

Ա. ՏՐԷԷԻ

ՑԱՑՏՆՈՒԹԻՒՆՔ ԾԱՆԿԵԼՈՑ

կամ

Պոպոռիւն Թաքուն Էիրուբիանց որ 'է Նախնի Ժամանակաց Հետէ Գնալ Ցայսօր.

Թարգմանեաց Ն. Ճիվանեան

ՏԵՏՐ Գ.

Կըծախուի Գալաֆեան եւ Ֆրէնկեան դրատուններն 'ի Կ. Պոլիս եւս եւ Մաթէոսեանի Պարագան կամ Ալիշանի դըլուխը, եւ ամեն Հայ դրավաճառաց քով։

Ա. Տրպէէյի սոյն հետաքրքրաշարժ գործն ամբողջ թարգմանուած ըլլալով, միւս տետրերն եւս հետզհետէ անյապաղ պիտի հրատարակուին։

ԷՕԳ

Եէնիգեղի Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ սեպհական նոյն գիւղին Կիւղելճէ Ալի փաշա թաղին մէջ գտնուած երեսուն եւ հինգ հազար կանգունի չափ գետինը 'ի վաճառ հանուած է, եւ մաս առ մաս պիտի ծախուի պատրաստուած յատակագծին համաձայն։

Սոյն օղտաւոր եւ գեղատեսիլ գետնին վրայ շինուածներ կառուցանելու իրատէն եղած է արդէն. ուստի գնոյ առնելու հետամուտ անձինք կը հրաւիրուին կիրակի եւ ուրբաթ օրերը Եէնի Գիւղի Թաղական խորհրդատունը կամ հինգշաբթի օրերը Զուխտճի խանի վերնայարկը թիւ 22 Մեծ. Պէրպէռեան Անդրանիկ աղային սենեակները։ կայանալ, եւ պէտք եղած տեղեկութիւններն ստանալ։ 5

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

Մեր աղգայիններէն Մեծ. Նազարէթ էֆէնտի Խաչէրեան, որ 3 տարուոյ չափ Պրուսէլի իրաւագիտութեան համալսարանին մէջ իրաւագիտութեան ուսմամբ պարապած է, իւր քննութիւններն յաջողութեամբ անցուցած եւ վկայականն ստացած ըլլալով, ուր ամէն 'ի վեր Պոլիս հասած է, ուր տեղական ծրինաց ուսմամբ կը պարապէր։

Յիշեալ անձը՝ որ բարեբարոյ եւ համեստ անձ մ'է, եւ որոյ վկայականը տեղւոյս իրաւագիտութեան քննիչ յանձնաժողովոյ կողմէն վաւերացած, պատրաստ է հասարակաց դատեր ստանձնել եւ վարել խոստանալով որ իւր յաճախորդներն ըստ ամենայնի գոհ պիտի ընէ։

Զինքը տեսնել եւ հետը գործ ընել ուզող արդոյ ազգայինք պէտք է դիմեն Ղալաթիա Սանտրդճըլար իշի Սարնըճը խան թիւ 11 սենեակը, ուր ամեն օր կը գտնուի։ 6

ԷՕԳ

Յառաջիկայ երկուշաբթի օրէն ըսկսեալ՝ Շիրքէթի Խայրիէի շոգենաւներն առաւօտները մէկ մէկ քառորդաւոյ պիտի ելնեն։ Իրիկուան շոգենաւերուն ուղեւորութեան ժամերն ալ քանի մը փոփոխութիւն կրած են։

բերեալ գլուխն աւարաելէ ետև, քիչ շատ Հայաստանի վերաբերութիւն ունեցող ուրիշ քանի մը տեղեկութիւններ ալ կը գտնենք նոյն հեղինակին պատմութեան մէջ։

Հիճրէթի 15 (Փրկչ. 636) թուին Եերմուդ գետին եղերքն Արաբաց և Յունաց մէջ տրուած մեծ ճակատամարտն հետևեալ կերպիւ կը նկարագրէ մեր հեղինակը։

«Հերակլիոս կայսրը մեծ զօրաբանակ մը դուսարեց Յունաստանէն, Միջագետքէն, Սիրիայէն և Հայաստանէն, ընդ ամենը 200000 մարդ, և ասոնց հրամանատութիւնն իր խորհրդականներէն մէկուն յանձնեց։ Յառաջապահ դունդը Սիրիացի Արաբներէ կը բաղկանար, և հրամատարն էր Էյհամի որդի Ճապալա։ Այս բանակը մեծ ճակատամարտ մը տուաւ Իսլամ արաբաց դէմ Եերմուդ գետին եղերը։ Իսլամները 24000 պատերազմող ունէին։ Յոյնք և իրենց դաշնակիցք յաղթուելով 'ի փախուստ դարձան։ Ասուսած 70000 մարդ ջարդեց անոնցմէ. մնացեալները Պաղեստին, Անտիոք, Հալէպ, Միջագետք և Հայաստան քաշուեցան։»

Միջագետաց աշխարհակալութեան դրքէն քաղուած։

«Հիճրէթի 19 (Փրկչ. 640) թուին, Ղանիմի որդի Իյատ՝ Մէսլէմէի որդի Հապիպը Գարդիսիա ղրկեց, զոր գրաւեց նոյն պայմաններով որ Բօհա (Եդեսիա) քաղաքը գրաւեր էր։ Իյատ՝ Ամիդ (Տիարպէքիր) քաղաքն ալ առանց դիմադրութեան առաւ նոյն պայմաններով. յետոյ Միափարէգին քաղաքն և Բէֆրթաւթ ամրոցն ալ նուաճեց նոյն կերպիւ, և ճակատամարտ մը տալէ ետև Մծբին, Դարտէ և Պէզապտէ քաղաքներն ալ առաւ (Տիգրիս գետին վրայ)։ Այն ժամանակ Զէվէզանի նախարարն եկաւ զինքը դտաւ, և իր երկրին համար հաշտութիւն կնքեց հարկատուութեան պայմանաւ։ Յետոյ Արծնիի նահանգը նուաճեց Մծբինի պայմաններով, և կիրճերէն անցնելով Պիթլիզ և անկէց Խիլաթ հասաւ, որոյ նախարարն հաշտութիւն կնքեց հետը (72)։ Հապիպ մինչև Հայաստանի Թիւռ ազգիւրն հասնելէ ետև՝ ետ դարձաւ՝ Հայոց իշխանը պատասխանատու բռնելով Խիլաթի նախարարին և Թոփառական ցեղերուն վճարելիք հարկաց։»

Ատրպատականի աշխարհակալութեան դլուխն ալ Հայաստանի պատմութեան հետ յարաբերութիւն ունի, որովհետև Հայաստանի Պարսկահայք դաւառն Ատրպատականի մէջ էր։ Ահաւասիկ կարեւոր մասերուն թարգմանութիւնը։

«Ամր Էրտէպիլի որդի Հիւսէյին՝ ըստ վկայութեան ծերունեաց՝ պատմեց ինձ թէ Շուապայի որդի Մուղայիրա՝ Խաթիթապի որդի Էօմէր ամիրապետին կողմէ Բուֆա դնոյ նամակ մը տանելով Էլ Եէմանի որդի Հուղէյֆէի, զոր Ատրպատականի ոստիկան կանուանէր Էօմէր։ Հուղէյֆէ Ատրպատականի Ազրաւան քաղաքը դնաց, ուր Պարսիկ կառավարիչ մը կը նստէր և երկրին տուրքերը կը հաւաքէր։ Պարսիկ կառավարիչը՝ Պահէրվան(73), Մէյմէդ, Նէրիր, Սէրաշիղ Միանճ, և այլ քաղաքներէն զօրք հաւաքելով, Հուղէյֆէյի դէմ ելաւ և երկար կռիւներէ ետև՝ հաշտութեան դաշնադրութիւն մը կնքեց, որոյ գլխաւոր պայմանն այս էր. Պարսիկները 800,000 դրամ արծաթ վճարեն Իսլամաց. Իսլամներն ալ բնաւ մարդ չը մեռցնեն, Պարսից տարուշաններուն բնաւ չդպչին, Պալաճան, Սապալան և Փաթրուտան քաղաքները Բիւրդերուն չբացուին, Շիզ քաղաքին բնակչաց արդելք չդրուի իրենց տօներուն ժամանակ արմաւենիներէ տաղաւարներ շինելու և ամրոցներ կառուցանելու։

«Յետոյ Հուղէյֆէ՝ Մօգանի և Ճիլանի երկիրներուն հետ պատերազմելով՝ անոնք ալ հարկատու բրաւ։

«Այս անցքերուն վրայ, Էօմէր ետ կանչեց Հուղէյֆէ, և անոր տեղ Ատրպատականի ոստիկան անուանեց Ֆարքատի որդի Օթպա։ Այս նոր ոստիկանը Մուսուլէն Ազրաւան հասած ժամանակ տեսաւ որ բնակիչներն ապստամբած էին իրեն դէմ։ Մարտնչեցաւ անոնց հետ, և յաղթելով բաղում աւար առաւ։

«Օթպայէն ետև ուրիշ քանի մը ոստիկաններ՝ եկան Ատրպատական, և յետոյ Օթպայի որդի Վէլիան եկաւ Քայիսի որդի Էշաթի հետ, և երբոր Վէլիա ետ դարձաւ, Էշաթը ոստիկան անուանեց Ատրպատականի։ Ասոր օրով երկրին բնակիչներն ապստամբելով, Էշաթ օգնութիւն խնդրեց Վէլիաէն, նա ալ զօրք ղրկեց Բուֆայէն։ Էշաթ՝ ապստամբներուն ետևէն իյնալով՝ հասածեց, և Հուղէյֆէի և Օթպայի դրած պայմաններով հաշտութիւն կնքելէ ետև՝ բազմաթիւ արարներ բերաւ բնակեցուց երկրին մէջ, և հրաման բրաւ ասնոնց որ բնակիչներն Իսլամութեան հրաւիրեն։

«Յետոյ Ասսիի որդի Սայիտ ոստիկան անուանելով՝ Մօքանի և Ճիլանի բնակչաց վրայ դնաց։ Հայոցմէ և Ատրպատականցիներէ բաղկացեալ բանակ մը գումարուած էր Ուրմի (Որմիա) և Պէվանքէրի մէջ։ Սայիտ անոնց դէմ ղրկեց Ապտուլլահի որդի Ճերիր, որ զանոնք ցրուեց, և գլուխնին բերելով Պաճրէվանի դղեակին առջև կախել տուաւ։

«Որմիա հին քաղաք մ'է։ Մոգերը կը հաւատան թէ իրենց կրօնին հիմնադիր Զրադաշտ հոն ծնած էր։ Ալիի որդի Սատադ այն քաղաքն առնելով, դղեակ մը շինեց անոր մէջ։

«Թէպրիզ (Դավրէժ) նախ Բէվատ էլ Էդոմի և յետոյ անոր վէճնա որդւոյն ձեռքն անցաւ, որ իր եղբարց հետ միաբանութեամբ միջնաբերդ մը շինեց պարիսպներով, և այն ժամանակ քաղաքը բնակչօք լցուեցաւ։

(72) Հայաստանի աշխարհակալութեան դլխոյն մէջ յիշուած նախարարն է, որ Հապիպի ներկայանալով իր անձին և ստացուածոց ապահովութեան դիր մը ներկայացուցած էր։

(73) Այս Պահրվան կամ Պահրէվան քաղաքը՝ Հայաստանի Արարատ դաւառին մէջի Բաղրեւանդ նահանգը չէ, այլ աւելի արևելեան կողմը՝ Երասխի մօտ տեղ մը ըլլալու է Ազրաւանի և Պէյլաքանի մէջ տեղը։ Սակայն ուրիշ հեղինակութեանց մէջ այսպիսի քաղաքի մը ասնախքը հետքն անգամ գտած չեմ։

Իշպու չէհրի թէմուզը իպթիտասը բազարիրթէսի կիւնիւնտէն իթիպարէն Սիրքէճի իսկէլէսի վէ Քէօրիւ, Թօքհանէ վէ Գապաթաշ իսկէլէլերի պէյնինտէ իշլէյէն վաքօրը վագթը հարաքէթլէրի։

Ս-ՈՒ Տ-ԻՒԹԵ

12	30	Գապաթաշտան Թօքհ. Սիրքէճի
1	30	» » »
2	30	» » »
3	30	» » »
4	30	» » »
6		» » »

անտէն Քէօրրիւ

8	45	Գապաթաշ. Թօքհանէ, Սիրքէճի
9	45	» » »
10	45	» տօղրու »
11	30	» Թօքհանէ վէ Քէօրրիւ
12		Քէօրրիւէն Թօքհանէ, Գապաթ.
1		Սիրքէճիտէն » »
2		» » »
3		» » »
4		» » »
5		» » »
8	15	Քէօրրիւտէն » »
9	15	Սիրքէճիտէն » »
10	15	» » »
11		» » »

Այս լրագիրը շաբաթը երեք անգամ կը հրատարակուի, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը։ Բամանորդագրութեան տեղերն են Կ. Պոլիս Զինիլի խան վերի յարկը թիւ 15 Մասիսի խմբագրատուն։

Իսկ գաւառաց մէջ հետեւեալ հողաբարձուաց սենեակները։

ԻԶՄԻՐ. Յակոփան աղա Տէտէեան.
ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ. Խոսրով էֆ. Էսկիճեան.
ՊՐՈՒՍԱ. Յակոփան աղա Թանկէրեան.
ԹԷՌԻՐՏԱՂ. Յովակիմ աղա Ուզունարդեան.
ՏՐԱՊԻԶՈՆ. Խաչատուր աղա Էլմասեան
ԿԱՐԻՆ. կարապետ պատուելի Զաքարեան.
ՎԱՆ. կարապետ աղա Նաթանեան.
ՄՈՒՇ. Մկրտիչ աղա Փօթիկեան.
ԵԱՇ. Մ. աղա Խաչիկեան.
ՖՈՒՇԱՆ Մկրտիչ աղա Աշճեան.
ՀԱԼԷՊ. Նիկողայոս աղա Տէր Մարգարեան.
ԵՐԶՆԿԱՑ. Թադէոս աղա Բաղրատունի։
ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐ. կարապետ աղա Վարդանեան

Ուրիշ քաղաքներէ ստորագրուիլ ուզողներն այս տեղերէն մէկուն հետ կրնան թղթակցիլ։

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻԹԻՀԱՆԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՅ
Կ. ՊՕԼԻՍ ՁԻՆԻԼԻ ԽԱՆ

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷԻ

ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

1874 ՅՈՒՆԻՍ 1 ՇԱԲԱԹ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԻՆՉԵՒ Ի ՆՈՐ ԿԱՐԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ ԲԱՆՈՂ ՇՈՂԵՆԱՒՆԵՐԸ

Բոսֆորէն էջնող շոգենաւերը

11 15 Եէնիմահալլէէն Պէօյիւքտ. Թարապիա, Եէնիք. Սմէն. Էմիրկ. Ր. Հիսար, Պէպէք, Արնաւուտաք. Գուրուչ. Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ.

11 30 Արնաւուտաք. Գուրուչ. Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ, Գապաթաշ,

11 30 Պէյքօզէն, Բաշապ, Րիֆաթ փաշա մահ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտիլ. Վանիք. Զէնկէլք. Պէյլէրպէյ. Գուզկունճուք։

12 30 Եէնիմահալլէէն Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապիա, Եէնիք. Պօյաճ. Ր. Հիսար, Պէպէք, Արնաւ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկթաշ։

12 30 Պէյքօզ, Բաշապ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտ. Վանիք. Զէնկէլքէօյ, Պէյլէրպէյ, Գուզկունճուք։

1 15 Ր. եւ Ա. Գավաքէն Մէզար. Պէօյիւք. Թարապ. Եէնիք. Էմիրկ Ր. Հիսար. Արնաւ. Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ։

1 30 Արնաւ. Պէյլէրպէյ, Օրթաքէօյ, Գուզկունճուք, Պէշիկթաշ, Գապաթ.

1 45 Պէօյիւքտէրէէն Թարապ. Պէյքօզ. Բաշ. Գանլ. Ա. Հիսար, Վանիք. Զէնկ. Պէյլէրպ. Գուզկ.։

2 Եէնիմահալլէէն Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապ. Եէնիք. Էմիրկ. Ր. Հիսար, Պէպէք, Արնաւ. Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթա.

3 15 Մէզարպուրնուէն, Պէօյիւքտ. Թարապիա, Եէնիքէօյ, Պօյաճ. Ր. Հիսար, Պէպէք, Արնաւ. Գուր. Օրթա. Պէշիկ.

3 30 Պէօյիւքտէրէ, Պէյքօզ, Բաշապ. Զուպուքլու, Գանլըճա. Հիսար, Գանտ. Վանիք. Զէնկէլք. Պէյլէրպ։

4 Եէնիմահալլէէն Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապիա, Եէնիք, Սմէն. Էմիրկ. Ր. Հիսար, Պէպէք, Արնաւ. Օրթաք. Պէշիկ.

5 30 Եէնիմահալլէէն Պէօյիւք. Թարապ. Եէնիք. Պօյաճ. Ր. Հիսար, Պէպէք, Արնաւ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկթաշ։

6 30 Եէնիմահալլէէն, Պէօյիւքտ. Թարապ. Պէյքօզ, Եէնիքէօյ. Գանլըճա. Պօյաճ. Ր. Հիսար, Գանտ. Արնաւ. Պէյլէրպ. Օրթաքէօյ, Գուզկունճուք, Պէշիկթաշ. Իսկիւտար։

7 15 Արնաւուտաքէօյէն, Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ, Գուզկունճուք, Պէշիկթաշ, Գապաթաշ։

8 Եէնիմահալլէն Պէօյիւքէրէ. Թարապիա, Եէնիք. Էմիրկ. Ր. Հիսար, Պէպէք, Արնաւ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ։

8 45 Պէօյիւքտէրէէն. Պէյքօզ. Բաշապ. Ր. փաշա մահ. Գանլ. Ա. Հիսար. Գանտիլլի Վանիքէօյ. Զէնկէլքէօյ. Պէյլէրպէյ. Գուզկունճուկ. Իսկիւտար։

8 45 Մէզարպուրնուէն Պէօյիւք. Թարապ. Եէնիք, Սմէն. Պօյաճ. Պէպէք, Արնաւ. Օրթաքէօյ Պէշիկթաշ։

10 Եէնիմահալլէէն. Մէզարպ. Պէօյիւք. Թարապիա, Եէնիք. Էմիրկ. Ր. Հիսար, Գուրուչ. Օրթաքէօյ, Պէշիկ. Գապաշ

10 30 Մէզարպուրնուէն Պէօյիւքտ. Պէյքօզ, Ր. բաշա մահ. Պօյաճ. Գանտ. Արնաւ. Պէյլէրպէյ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ։

11 Պէօյիւքտէրէէն Թարապ. Եէնիք. Էմիրկէն. Արնաւուտ. Օրթաք. Պէշիկթաշ։

11 Արնաւուտաքէօյ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ։

Կոմուրջէն ելնող շոգենաւերը

12 Պէշիք. Օրթաք. Արնաւ. Պէպէք, Ր. Հիսար, Պօյաճ. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւքտէրէ Եէնիմահալլէ։

12 30 Գապաթաշ. Իսկիւտար. Պէշիքթաշ. Գուզկունճուք. Օրթաքէօյ. Պէյլէրպէյ. Արնաւուտաքէօյ. Գանտիլլի. Ր. Հիսար. Պօյաճըքէօյ, Գանլըճա. Եէնիքէօյ. Պէյքօզ. Թարապիա. Պէօյիւքտէրէ. Եէնիմահալլէ։

1 Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուչ. Արնաւ. Պէպէք. Ր. Հիսար Էմիրկ. Ենիք. Թարապ. Պէօյիւքտ. Մէզարպ.

1 15 Իսկիւտար. Գուզկունճուք. Պէյլէրպէյի Զէնկէլքէօյ Վանիքէօյ. Գանտիլ. Հիսար. Գանլըճա. Րիֆաթ փաշա մահալլէսի. Բաշապաղչէ. Պէյքօզ. Պէօյիւքտէրէ։

2 Պէշիկթ. Օրթաք. Արնաւ. Պապէպէք Ր. Հիսար, Էմիրկէն. Սմէնեա. Եէնիք, Թարապ. Պէօյիւքտ. Եէնիմահալլէ։

2 45 Իսկիւտար, Գուզկ. Պէյլ. Զէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Ր. բաշա մահ. Բաշապ, Պէյքօզ, Պէօյիւքտ։

3 Գապաթաշ, Պէշիք. Օրթաքէօյ. Արնաւուտաք. Պէպէք Ր. Հիսար. Էմիրկէն. Եէնիքէօյ. Թարապիա. Պէօյիւքտէրէ. Մէզարպ. Եէնիմահալլէ։

4 Պէշիկթաշ, Օրթաք. Արնաւ. Ր. Հիսար Պօյաճ. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւքտ. Մէզարպ. Եէնիմահալլէ։

5 15 Պէշիկթաշ, Օրթաք. Արնաւ. Պէպէք, Ր. Հիսար Էմիրկ. Եէնիք. Պէյքօզ. Թարապ. Պէօյիւքտ. Մէզարպ. Եէնիմահ։

5 45 Գապաթաշ, Իսկ. Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք. Օրթաքէօյ. Պէյլէրպէյ Զէնկէլք. Վանիքէօյ Արնաւուտաքէօյ։

6 30 Պէշիկթաշ, Օրթաք. Արնաւ. Գանտ. Ր. Հիսար, Էմիրկէն. Եէնիք. Պէյքօզ Թարապ. Պէօյիւքտ. Մէզարպ.

8 Պէշիկթաշ, Օրթաք. Արնաւուտաքէօյ, Պէպէք. Ր. Հիսար, Էմիրկ. Եէնիքէօյ. Թարապիա, Պէօյիւքտէրէ, Եէնիմահալլէ.

9 15 Էշիկթաշ, Օրթաք. Արնաւ. Ր. Հիսար, Պօյաճ. Եէնիքէօյ, Թարապ. Պէօյիւքտէրէ։

9 30 Գուզկ. Պէյլէր. Զէնկէլ. Վանիք. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաշապ. Պէյքօզ, Պէօյիւք. Մէզարպ. Ր. եւ Ա. Գավաք.

10 Գապաթաշ, Պէշիքթաշ, Օրթաքէօյ Գուրուչէշմէ, Արնաւ.

10 30 Պէյլէրպէյ. Զէնկէլ. Վանիք. Գանտիլլի. Ա. Հիսար Գանլ. Զուպ. Բաշապ. Պէյքօզ. Թարապ. Պէօյիւքտէ.

10 30 Պէշիքթաշ. Օրթաքէօյ. Արնաւուտ. Պէպէք. Ր. Հիսար. Էմիրկ. Սմէն. Եէնիք. Թարապիա. Պէօյիւք. Եէնիմահալլէ։

11 Գուզկունճուք. Պէյլէրպէյ. Զէնկէլքէօյ. Վանիքէօյ. Ա. Հիսար, Գանլըճա, Բաշապահճէ, Պէյքօզ.

11 Էշիկթաշ. Օրթաքէօյ. Գուրուչ. Արնաւուտաքէօյ. Պէպէք. Ր. Հիսար. Էմիրկ. Եէնիք. Թարապիա. Պէօյիւքտէրէ։

11 30 Գապաթաշ. Պէշիքթաշ. Գուզկունճուք. Օրթաքէօյ. Պէյլէր. Անաւուտաքէօյ.

12 Պէշիքթաշ, Օրթաքէօյ, Արնաւուտաք։

Իսկիւտարա շոգենաւոյ երթեւեկութիւնը.

Ժամ	Իսկիւտարէն կամուրջ.	Ժամ	Կամուրջէն Իսկիւտար.
12		12	15
12	30	12	40
1		1	10
1	30	1	40
1	50	2	
2	25	2	30
2	50	3	10
3	20	3	40
4		4	10
4	30	4	40 Էշիկթաշ հանգիպելով
5		5	10
5	30	5	40
6		6	30
6	35	7	
7	30	8	
8	15	8	30
8	40 Պէշիկթաշ հանդիպելով	9	
9	10	9	30
9	40	10	
10		10	20
10	30	10	40
10	40	11	
11	5	11	15
11	25	11	46
11	40	11	50
12		12	5

TCHITLI

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՈՒՐ
ՁԻԹԼԻԻ
ՊՐՈՒՍԱՅԻ ՄՕՏ

Կայսերական հրամանագրով վերջեալ

Այս հանքային ջուրն Եւրոպայի մէջ գանուած մի եւ նոյն կարգի ջրոց ամենուն հետ կրնայ մրցիլ իւր բուժական յատկութեամբք։

Կը վաճառուի մեծ եւ փոքր քանակութեամբ՝ Կ. Պոլիս՝ վարձակալ ընկերութեան կեդրոնատեղին Սուլթան Համամ թիւ 11, Կ. Պոլիս Եէնի ճամի փողոց թիւ 16, 18, 20 եւ 22 Տելլա Սուտայի դեղարանները եւ մայրաքաղաքիս ամեն դեղարանները։

ԶԳՈՒՇԱՑԷՔ ԳՈՂԵՐԷՆ

Ամենէն վատակար գողերը՝ պատուաւոր վաճառականաց ստորագրութիւնն ու նշանը խարդախողներն են։ Շատ անգամ գեղ ու առողջութեան վատակար բաղադրութիւններ կը ծախեն հնարողներուն նշաններովը եւ անոնց բուն վաճառքին անունն ու համարումը կը կոտրեն։

Ռօժէի մաքրողական փոշին, որ փարիզի բժշկական ակադեմիային հաւանութիւնն ստացած է, շատ վաճառուելուն պատճառաւ ամենէն շատ կը խարդախուի։

Ուստի գնողները չխաբուելու համար շիշերուն պատեանը փոխխել հարկ եղաւ։

Այսուհետեւ բուն Ռօժէի փոշի պէտք է ճանչնալ այն շիշերը՝ որոց ծայրերը՝ ներկայ կընիքը կը գտնուի չորս գունով։

LLOYD SUISSE
ԼՈՅՏ ՍՈՒԻՍ

Ապահովութեան ընկերութիւն ցամաքի ծովու և գետի վրայ ապրանք փոխադրելու
Լոնդոնց դէմ.
Ի ՎԻՆԹԻԼԻԹԻՐ

Կապահովէ վաճառք, դրամ եւ այլն, ծովու եւ գետի վրայ Եւրոպական Հելլենական եւ Օսմանեան շոգենաւերով եւ առագաստանաւերով եւ ցամաքի վրայ ալ երկաթուղիներով փոխադրելու վտանգայ դէմ ինչպէս նաեւ բոսֆորայի ամեն կողմ ղրկուած լեցուն նամակներ եւ ծրարներ։

Աւելի մանրամասն տեղեկութեան համար պէտք է դիմել առ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼ
ՀԷՐՄԱՆ ՀԷԼՊԻՆԿ
Ի Ղալաթիա

ԳՈՐԾԱԿԱԼ
ԱՂԷՔՍԱՆԴՐ ԲԷՔՄԷԶ
Պահճէ գաբու

ԼԱ ԺԻՐՕՆՏ

ԱՊԱՀՈՎԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՀՐԴԵՀԻ, ԿԱՐԿՈՒՏԻ ԵՒ ԱՆԱՄՈՆՈՑ
ԿՈՏՈՐԱԾԻ ԴԷՄ

Կապահովէ, տուներ, կարասիներ, վաճառանոցներ, վաճառքներ եւայլն եւայլն, մինչեւ անգամ վայտէ շէնքեր հրդեհի դէմ եւ անասնոց կոտորածի դէմ, չափաւոր գնով եւ շահաւէտ պայմաններով թէ՛ Կ. Պոլսոյ եւ թէ Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքաց մէջ։ Վնաս մը պատահած ժամանակ, ստորագրեալն անմիջապէս կը կատարէ ճշդիւ եւ ուղղութեամբ բոլոր յանձն առած պայմանները։

Աւելի մանրամասն տեղեկութեան համար պէտք է դիմել առ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՄԱՐ
ԱՂԷՔՍԱՆԴՐ ԲԷՔՄԷԶ Ի ՊԱՀՃԷ ԳԱԲՈՒ